

V. N. Karazin Kharkiv National University
Faculty of Geology, Geography,
Recreation and Tourism

«ВСТУП ДО ФАХУ»

Викладачі:

доцент

КЛИМЕНКО

Валентина Григорівна

valent.klimenko@gmail.com

доцент

СЕГІДА

Катерина Юріївна

kateryna.sehida@karazin.ua

Kharkiv – 2021

COGNOSCERE
DOCERE
ERUDIRE

V. N. Karazin Kharkiv National University
Faculty of Geology, Geography,
Recreation and Tourism

«ВСТУП ДО ФАХУ»

Загальний обсяг: 120 годин (4 кредити)

Структура:

32 години лекцій

16 годин семінарів

Форма контролю: залік

COGNOSCERE
DOCERE
ERUDIRE

V. N. Karazin Kharkiv National University
Faculty of Geology, Geography,
Recreation and Tourism

«ВСТУП ДО ФАХУ»

Критерії оцінювання:

Семінарське заняття – 5 балів:

доповіді за темами – 2 балів;
відповіді на запитання – 2 бали.
участь у дискусії – 1 бали.

Всього 40 балів

Поточна контрольна робота: питання,
що передбачають розгорнуті відповіді –
4 * 5 бали, **ВСЬОГО 20 балів**

Підсумкова (залікова) робота:

тестові завдання – 10 балів
завдання на розкриття сутності понять –
12 балів;
питання, що передбачають розгорнуті
відповіді – 2*9=18 балів

ВСЬОГО 40 балів

ГЕОГРАФИ У КАРАЗІНСЬКОМУ

**014.07 Середня освіта
(географія)**

- ✓ Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота
- ✓ Географія, природознавство та спортивно-туристська робота

106 Географія

- ✓ Географія рекреації та туризму
- ✓ Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток
- ✓ Картографія, геоінформатика і кадастр
- ✓ Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів

COGNOSCERE
DOCERE
ERUDIRE

«Вступ до фаху»

Тема # 1. Географічна освіта

ЛЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

ПЛАН:

- I. Географія стародавнього світу.
- II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.
- III. Географічна наука та освіта Нового часу.
- IV. Географічні школи. Навчання географії в Україні

6 вересня 2021 року

Вступ

- **Географія (у перекладі із грецької — "опис землі ")** — наука, що зародилася на зорі розвитку людської цивілізації. Її витoki йдуть у глиб століть набагато далі, ніж, наприклад, у фізики, хімії, біології, геології й багатьох інших наук.
- **Довгий час географія являла собою свого роду енциклопедичний звіт** найрізноманітніших відомостей і давала відповідь на питання **"де?" і "що?"** — тобто вказувала **місцезнаходження різних об'єктів на поверхні Землі.**
- Загальний рівень науки був таким, що вчені **не могли експериментально досліджувати спостережувані явища** і їм доводилося лише **уявляти про їхню сутність і походження**, покладаючись на свою інтуїцію або фантазію.
- Тільки до кінця минулого століття **географія змогла**, спираючись на основні закони фізики, хімії й біології, економіки, філософії, історії, **почати вивчення складних закономірностей, які діють у тісному переплетенні природних та соціальних явищ земної поверхні.**

Вступ

- **Сучасна географія — це складна розгалужена система наук — природничих і суспільних**, пов'язаних загальним походженням і загальними цілями.
- **Одне з найважливіших завдань сучасної географії — вивчення процесів взаємодії природи й суспільства** з метою наукового обґрунтування раціонального використання природних ресурсів і збереження сприятливих умов для життя людини на нашій планеті.

- ✓ Географія навколо нас
- ✓ Географія глобальна
- ✓ Географія у дрібницях повсякденного життя

I. Географія стародавнього світу.

- **Витоки географічних знань** з'явилися ще в первісних людей, саме існування яких залежало від здатності **орієнтуватися в просторі й відшукувати природні притулки, джерела води, місця для полювання, камені для знарядь і т.д.**
- Перші **письмові документи** залишили нам землеробські народи **Давнього Сходу**: Єгипту, Дворіччя (Ассирія й Вавилон), Північної Індії й Китаю (IV-II тисячоріччя до н. е).
- У цих народів виникли витоки наукових знань в області математики, астрономії, механіки, які використовувалися потім для рішення проблем географічного характеру.
- Серед **географічних ідей давнього світу**, успадкованих сучасною географією, особливе значення мають погляди **вчених античності**. Антична (греко-римська) географія досягла свого розквіту в Давній Греції й Римі в період з XII в. до н. е. по 146 р. н. е.

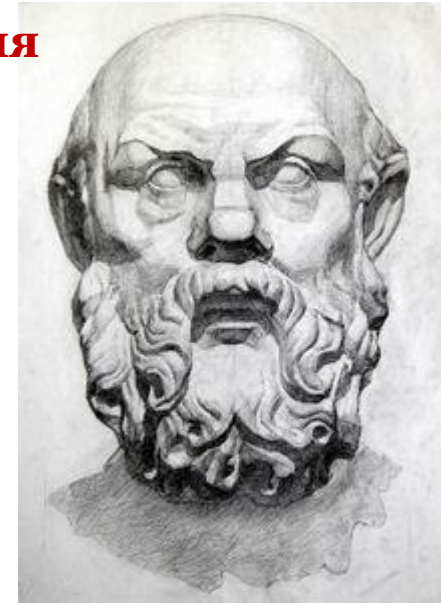
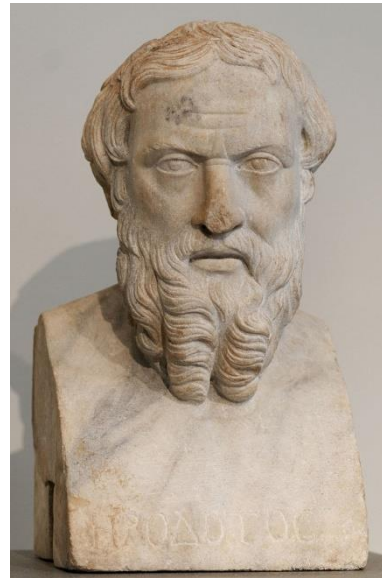
I. Географія стародавнього світу.

- У Древній Греції близько 500 р. до н. е. була вперше висловлена ідея про кулястість Землі (Парменид).
- Аристотель (IV в. до н. е) привів перші достовірні докази на користь цієї ідеї: круглу форму земної тіні при місячних затемненнях і зміна виду зоряного піднебіння при пересуванні з півночі на південь.
- Близько 165 р. до н. е. грецький учений Кратес із Малли виготовив першу модель земної кулі — глобус.
- Аристарх Самоський (III в. до н. е) уперше приблизно визначив відстань від Землі до Сонця.
- **До епохи еллізму** (330-146 р. до н. е) ставиться виникнення нового географічного напрямку, що одержало згодом назву **математичної географії**. Одним з перших представників цього напрямку був Ератосфен з Кирени (276-194 р. до н. е). Він уперше досить точно визначив розміри окружності земної кулі шляхом виміру дуги меридіана (помилка виміру склав не більше 10%). Ератосфену належить велика праця, що він назвав "Географічні записки", уперше вживши термін "географія".

I. Географія стародавнього світу.

Завдання для самостійного опрацювання

- Освіта стародавнього світу
 - ДАВНЯ ГРЕЦІЯ:
 - ОСВІТА ОСТОВУ КРИТ
 - СПАРТА
 - АФІНИ
 - ДАВНІЙ ЄГИПЕ
 - РИМ

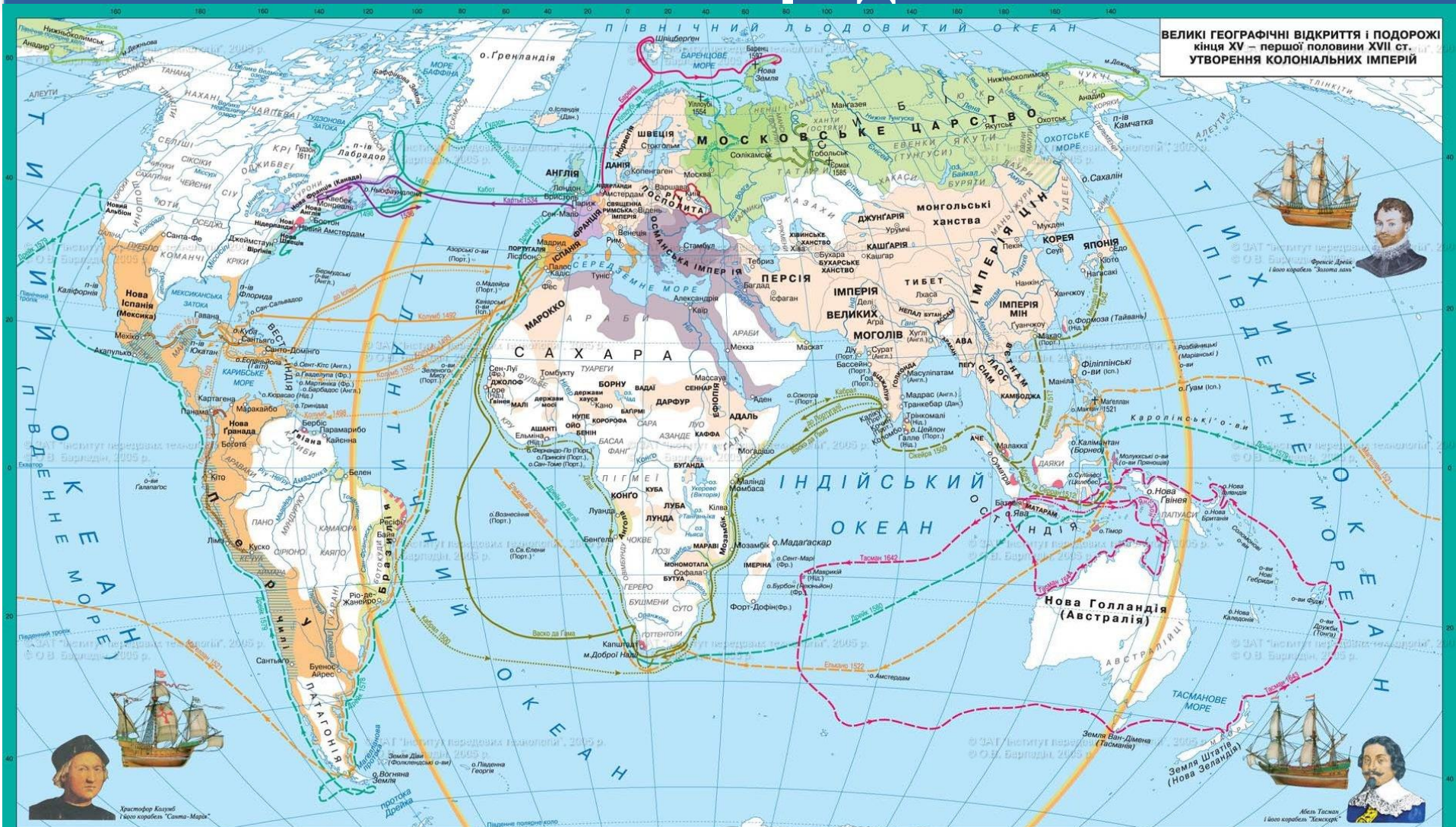

II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.

- **Середньовіччя (V-XV ст.) у Європі** характеризуються загальним **занепадом** у розвитку науки. Феодальна замкнутість і релігійний світогляд середньовіччя не сприяли розвитку інтересу до вивчення природи. Навчання античних учених викорінювалися християнською церквою як "язичеські". Однак просторовий географічний кругозір європейців у середні століття почав стрімко розширюватися, що привело до значних територіальних відкриттів у різних куточках земної кулі.
- **Відродження географії** починається в XV в., коли італійські гуманісти стали переводити праці античних географів. Феодальні відносини витиснулися більше прогресивними — капіталістичними. У Західній Європі ця зміна відбулася раніше, у Росії — пізніше.

II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.

ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ І ПОДОРОЖІ
кінця XV – першої половини XVII ст.
УТВОРЕННЯ КОЛОНІАЛЬНИХ ІМПЕРІЙ

Відкриття південного шляху до Індійського океану: Бартоломеу Діашем (1486–1488 рр.) Відкриття морського шляху до Індії: Васко да Гама (1497–1499 рр.) Пошуки західного шляху до Індії та відкриття Америки Христофором Колумбом: перша (1492–1493 рр.) і друга (1493–1496 рр.) поїздки; третя (1498–1500 рр.) і четверта (1502–1504 рр.) поїздки Пошуки північно-західного шляху до Індії Джоном Каботом (1497, 1498 рр.) Відкриття Бразилії Педру Алварішем Кабралом (1500–1501 рр.)	Подорожі португальців до морів Тихого океану в першій половині XVI ст. Відкриття Тихого океану Васко Нуньєсом Балбоа (1513 р.) Перша навколосвітня подорож: відкриття західного шляху до Індії Фернандом Магелланом і Хуаном Соботом Ельканом (1519–1522 рр.) Відкриття та початок колонізації Канади Жаком Картіє (1534, 1535–1536 рр.) Експедиції Еріка Кортеза. Завоювання Індією (1519–1521 рр.) Експедиція Франциско Пісарро. Завоювання Імперії інків (1530–1534 рр.)	Початок пошуку північно-східного шляху до Індії Хуо Улоубу та Річардом Чейсвортом (1552–1554 рр.) Друга навколосвітня подорож: Френсіс Дрейк (1577–1580 рр.) Експедиція Єрмака Тимофійовича. Початок колонізації Сибіру Московським царством (1582–1585 рр.) Пошуки північно-східного шляху до Індії: Віллемом Баренцом (1596–1597 рр.) Початок відкриття Австралії Віллемом Янссеном (1606 р.) Пошуки північно-західного шляху до Індії: Генрі Гудзоном (1610–1611 рр.)	Пошуки північно-західного шляху до Індії: Хуо Улоубу та Річардом Чейсвортом (1552–1554 рр.) Відкриття протоки між Азією і Америкою: Семюелом Джуквеном (1648 р.) Місця загибелі мандрівників Індійські держави Нового Світу напередодні іспанського завоювання Імперія ацтеків Імперія інків Держави майя	Держави та їхні володіння: <table border="0"> <tr> <td>1492–1648</td> <td>Португалія</td> <td>1492–1648</td> <td>Франція</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Іспанія</td> <td></td> <td>Московське царство</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Англія</td> <td></td> <td>Османська імперія</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Сполучені провінції (Голландія)</td> <td></td> <td>Інші держави</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Територія Української козацької держави у 1649 р.</td> </tr> </table>	1492–1648	Португалія	1492–1648	Франція		Іспанія		Московське царство		Англія		Османська імперія		Сполучені провінції (Голландія)		Інші держави				Територія Української козацької держави у 1649 р.
1492–1648	Португалія	1492–1648	Франція																					
	Іспанія		Московське царство																					
	Англія		Османська імперія																					
	Сполучені провінції (Голландія)		Інші держави																					
			Територія Української козацької держави у 1649 р.																					
- Скорочені позначення колоніальних володінь:
Англ. – англійських	Нід. – нідерландських
Дан. – данських	Порт. – португальських
Ісп. – іспанських	Фр. – французьких
- КАРТИ
Племіна і народи
- Ліній розподілу світу між Іспанією і Португалією за угодою у Тordesillas (1494 р.) і Сарагосі (1529 р.)
- Кордон держав на 1648 р.

II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.

Шкільна освіта середньовіччя

- Шкільна освіта будувалася на так званих «семи вільних мистецтвах» — тривіумі й квадживіумі.
- Тривіум («три шляхи») був початковим етапом і складався з граматики, риторики та діалектики (логіки).
- Квадживіум («чотири шляхи») набув поширення з XIII століття і включав арифметику, геометрію, астрономію, музику.
- Середньовічні школи були монастирськими, кафедральними (при міських соборах) і парафіяльними. Із розвитком міст відкривалися світські (приватні), гільдійські, муніципальні школи. Мандрівних школярів нецерковних шкіл називали вагантами або голіардами.
- Астрономічні, географічні відомості часто були фантастичними (Земля тримається на китах), була майже відсутня доказова база з геометрії.

II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.

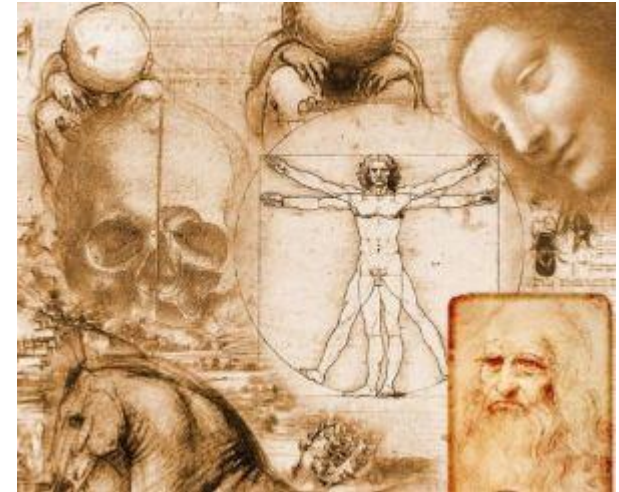
Виникнення університетів

- Із розвитком міської культури кафедральні школи перетворювалися на університети.
- Перший європейський університет було відкрито в італійському містечку Болоньї у XII столітті.
- У 1500 році налічувалося 86 університетів.
- Університети мали юридичну, адміністративну і фінансову автономію.
- Університет поділявся на факультети. На підготовчому «артистичному» вивчали «сім вільних мистецтв», далі студенти обирали юридичний, медичний, філософський чи богословський.
- Заняття в університеті мали назву лекції — їх читали професори, лекції доповнювалися диспутами.
- Революцію у викладанні здійснило книгодрукування.

II. Географічні дослідження та освіта Середньовіччя.

Завдання для самостійного опрацювання

- Освітні тенденції епохи Відродження
 - Гуманізм
 - Да Вінчі
 - Ренесанс в українській освіті та науці

III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- Педагогіка і школа Нового часу розвивалися в соціальних умовах, переломних для людства. Нідерландська революція (1566-1609), англійська революція (1640-1660), Війна за незалежність США (1777-1783), Французька революція (1789-1794).
- Виділяють три найважливіші етапи розвитку науки та освіти Нового часу:
 - XVII - XVIII ст. - початок Нового часу,
 - кінець XVIII - кінець XIX ст. - Просвітництво,
 - кінець XIX ст. - теперішній час.

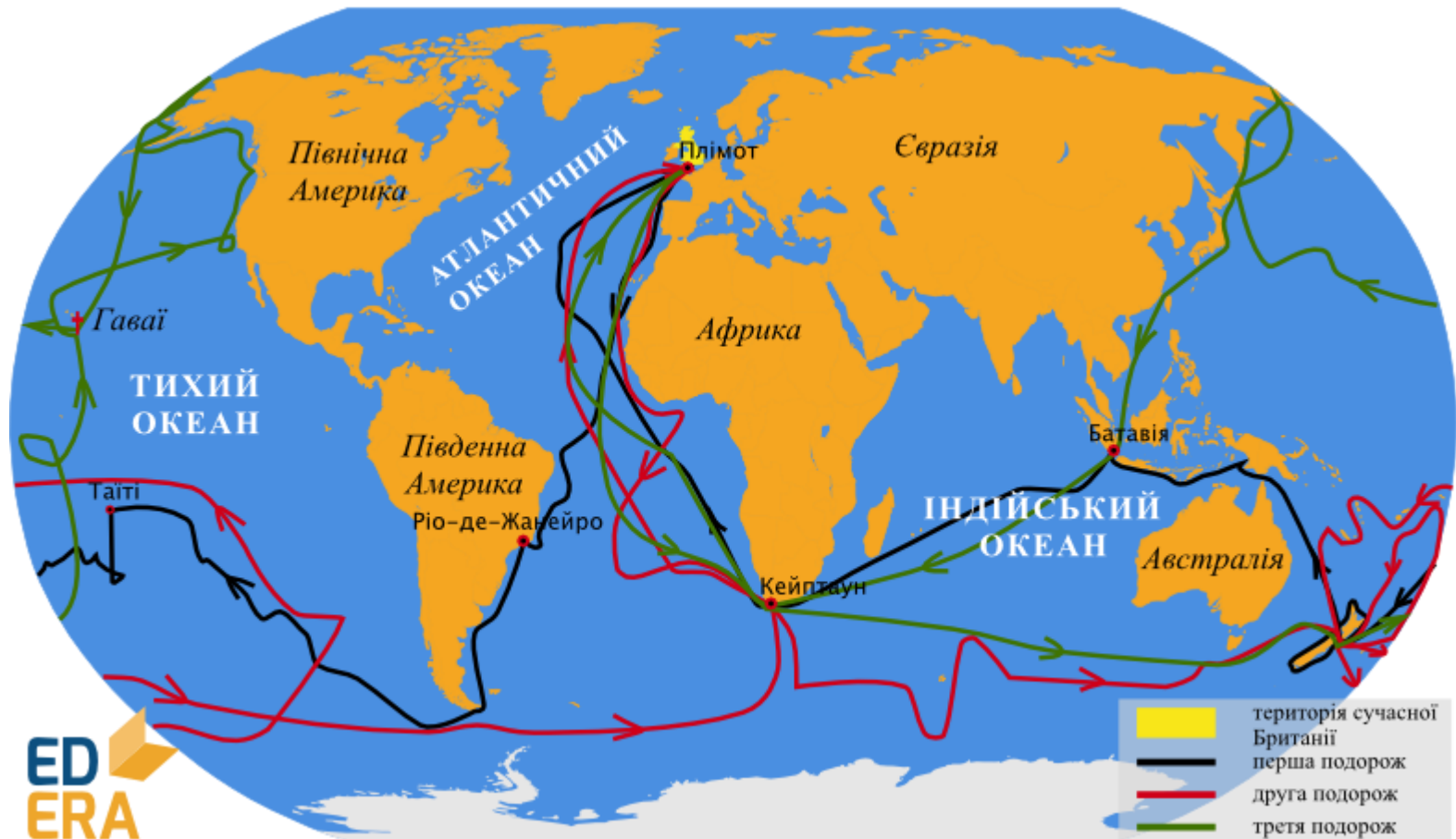
III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- **Географічна наука Нового часу**
 - У подорожах Нового часу відбувається не тільки відкриття нових земель, а й починаються їх наукові дослідження.
 - Упродовж другої половини XVIII й всього XIX ст. всебічно вивчали внутрішні території всіх відомих на той час земель, досліджували території навколо полюсів Землі, відкрили льодовий континент – Антарктиду.
 - Джеймс Кук (1728—1779 рр.)
 - Александр фон Гумбольдт (1769—1859 рр.)
 - **Дослідження північних широт**
 - **Дослідження південних широт**

III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- Географічна наука Нового часу

- Джеймс Кук (1728—1779 рр.)

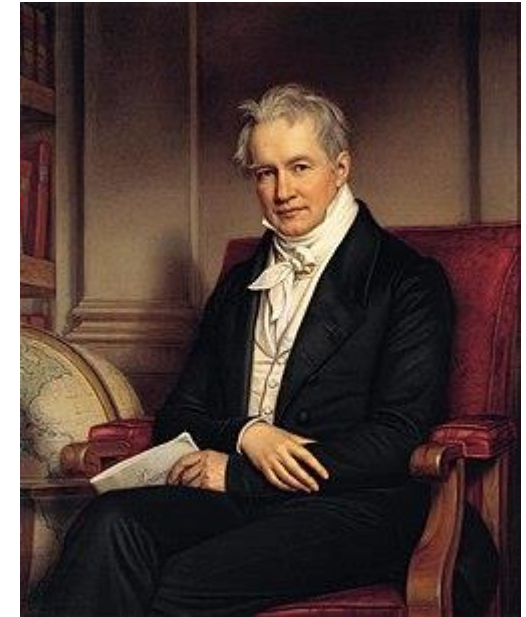
III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- **Географічна наука Нового часу**

– Александр фон Гумбольдт (1769—1859 гг.)

← Маршрут экспедиции А. Гумбольдта в 1799—1804 гг.

III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- **Географічна наука Нового часу**
 - **Дослідження північних широт**
- **1596 – 1597 рр. Віллем Баренц** – експедиція досліджувала моря Північного Льодовитого океану.
- **1728р. Вітус Беринг** – склав карти північного узбережжя Аляски. Так, у 1725-1730 роках Перша камчатська експедиція під керівництвом Вітуса Беринга остаточно підтвердила наявність протоки між Азією та Америкою. Завдяки Великій Північній експедиції (1733-1743) на карту було нанесено північні райони Сибіру, доведено неможливість регулярного плавання водами Північного Льодовитого океану через суцільну кригу.
- **1827 р.** англієць **Едвард Паррі** та італієць **Умберто Кальї** **1900 р.** зробили спроби дістатися Північного полюса, але їм не вдалося досягти своєї мети.
- **6 квітня 1909 р.** американський морський офіцер **Роберт Пірі** першим дістався Північного полюса.
- **1895 р. Фрітьоф Нансен** спробував дістатися Північного полюса на кораблі “*Фрам*”, але експедиція не дійшла до полюса 386 км і вимушена була повернутись.

III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- **Географічна наука Нового часу**
 - **Дослідження південних широт**
- **1820 р.** перша російська антарктична експедиція під керівництвом **Фадєя Беллінгаузена** і **Михайла Лазерєва** відкрила невідому Південну Землю – материк Антарктиду.
- **14 грудня 1911 р.** норвезький дослідник **Руаль Амудсен** і його супутники досягли Південного полюсу.
- **18 січня 1912 р.** експедиція **Роберта Скотта** дісталася Південного полюса, але на зворотному шляху всі учасники експедиції померли від втоми, голоду і холоду.

III. Географічна наука та освіта Нового часу.

- У XVII-XVIII ст. у західноєвропейських країнах здійснювався процес становлення національних держав, утверджувалися ринкові відносини і нові методи ведення господарства. Отримана освіта повинна була забезпечити оволодіння необхідними для практичного життя реальними знаннями. В цих умовах питання народної освіти почали займати все більш помітне місце в житті суспільства і держави.
- Характерним для більшості західноєвропейських країн в XVII-XVIII ст. було те, що ініціатива відкриття шкіл починає поступово переходити від церкви до держави, яка використовувала церкву як виконавця своїх планів, у першу чергу, це стосувалося початкової школи.
- У різних країнах Західної Європи державне законодавство про початкове навчання було введено в різний час. У німецьких державах укази і шкільні установи про початкове навчання дітей 6-12 років приймалися протягом XVII-XVIII ст. В Англії, Італії і Франції відповідні законодавства з'явилися лише в XIX ст. Однак у Франції і раніше видавалися укази про початкове навчання, і урядовими едиктами 1698 і 1724 рр. в країні було покладено початок централізації шкільної справи.

IV. Географічні школи.

- З кінця XIX ст. географія починає ділитися на дві великі течії:
 - Фізична географія
 - Суспільна географія
- Основне **завдання** сучасної географії полягає у вивченні законів і закономірностей розміщення та взаємодії компонентів географічного середовища та їхніх поєднань на різних рівнях.
- **Складність об'єкта дослідження і широта предметної області** зумовили **диференціацію** єдиної географії на низку спеціалізованих (галузевих) наукових дисциплін, які утворюють систему географічних наук.
- Водночас окремі дослідники намагалися поєднувати суспільні процеси з компонентами географічного середовища.

Дякую за увагу!!!

